

Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF MANAGEMENT

Science editor:

Drobyazko S.I.

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Professor of RANH

Reviewers:

YOSHII Masahiko

*Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics,
Graduate School of Economics, Kobe University (Japan)*

Andrej Udovč,

*Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics
Head of the chair for agrometeorology, agricultural land management,
economics and rural development Biotechnical faculty, Univerza v Ljubljani
(Slovenia)*

Socio-economic problems of management: Collective monograph. - Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015.- 304 p.

ISBN 978-0-9942661-1-8

Collective monograph is published as part of crosscutting theme of the research, "Socio-economic problems of management" (number of state registration **0114U006189**).

Theoretical and applied principles for the mechanism of sustainable development and management of economic systems formation, based on domestic and foreign specifics have been considered in the collective monograph. Specific character of mechanism of sustainable development of economic systems at the state level, sector, industry and enterprise formation has also been investigated. Mechanism of social and economic enterprises' development has been analyzed. Collective monograph is intended for politicians, scientists, entrepreneurs, teachers, postgraduate students, students and anyone interested in the issues of formation the mechanism of effective regulation of enterprise economic activity.

ISBN 978-0-9942661-1-8 © 2015 Copyright by Thorpe-Bowker®

© 2015 Authors of the articles

© 2015 Drobyazko S.I.

Нездоймінов С. Г.

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління туризмом
Одеський національний економічний університет

Андрєєва Н.М.

д. е. н., головний науковий співробітник
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

ДЕРЖАВНЕ - ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Сучасні дослідження наукової літератури та практичний досвід в реальному секторі регіональної економіки вказує на незавершеність процесу ринкових перетворень в рекреаційно-туристичному комплексі. Це в свою чергу, привертає увагу до пошуку рішення проблем інституційного забезпечення державно-приватного партнерства (ДПП), внаслідок невідповідності сучасним вимогам щодо нормативно-правового забезпечення політики розвитку туризму та рекреації системному об'єкту управління, яким є регіон; рентної політики рекреаційного природокористування в регіонах; відсутності пріоритетів в розвитку туристичних центрів, недосконаленості маркетингу територій; відсутності цільових регіональних стратегій кластеризації туризму; наукового супроводу регіональних програм розвитку туризму та рекреації. Бар'єром, що перешкоджає впровадженню державно-приватного партнерства в сфері рекреаційної діяльності регіонів України, є відсутність визначення ДПП щодо залучення ресурсів приватного сектору для задоволення громадських потреб, які відповідно до закону фінансуються за рахунок коштів бюджету, а не лише об'єктів державної або комунальної власності. Також необхідні відповідні норми у Бюджетному кодексі, які регулюватимуть порядок такого залучення. Ці проблеми потребують їх вирішення на державному та регіональному рівнях. Аналіз причин їх виникнення вказує на необхідність формування в країні суспільного середовища, сприятливого для ефективного розв'язання проблем рекреаційно-туристичних територій програмним методом, через запровадження сучасних підходів до формування та реалізації політики розвитку державно-приватного партнерства на основі залучення та координації діяльності

зацікавлених сторін на всіх рівнях управління, організації міжсекторальних діалогів, розробки інтегрованих програм та планів з розвитку економічної діяльності, створення соціальної інфраструктури [1].

Сучасні проблеми глобалізації та інші чинники планетарної життєдіяльності людини вимагають застосування системної методології пізнання і практики, забезпечення цілісності та узгодженості інтеграційних процесів у суспільстві. Можна умовно виокремити два рівні регуляції суспільних процесів, а саме: приватний — праця на рівні умов громадянського суспільства, де, власне кажучи, і відбувається самореалізація індивідуума (підприємництво, вільний обмін результатами діяльності); публічний (державно-правовий), за допомогою якого підтримуються цілісність і гармонійність суспільства, а також взаємовигідна міждержавна кооперація. Важливо не тільки сприяти, а й забезпечувати їх взаємодію в інтересах як суспільства загалом, так і окремої людини. Принципи інституційної трансформації сфери рекреації та туризму закладено у Програму економічних реформ. Метою переходу України до сталого розвитку є забезпечення високої якості життя нинішнього і майбутніх поколінь шляхом збалансованого соціально-економічного і екологічного розвитку, відтворення навколишнього природного середовища, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу країни. Саме розвиток сфери туризму та рекреації відповідає культурним і світоглядним цінностям українського народу, в історії та традиціях якого завжди було бережливе ставлення до землі, води, рослинного і тваринного світу, природи загалом. Застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики дозволить: залучити нові ресурси для проведення модернізації сфери рекреації та туризму у регіонах України; знизити навантаження на видаткову частину державного та регіональних бюджетів; залучити до реалізації інвестиційних проєктів фінансові ресурси, що до цього перебували «у тіні»; перерозподілити ризики та посилити відповідальність сторін ДПП за реалізацію інвестиційних проєктів на місцевому, регіональному рівнях тощо. Сучасна модель реформи регіонального

управління повинна враховувати важливу роль у мобілізації, недозадіяного досі економічного підприємницького потенціалу туризму та рекреації, що, у свою чергу, оптимальним чином буде поєднувати показники макроекономічного зростання з підвищенням доходів в рекреаційних регіонах, тобто сприятиме «соціалізації» економічного зростання [2].

За даними проведеного нами дослідження, туристична інфраструктура Одеської області налічує 1147 закладів туристично-рекреаційного та оздоровчого призначення, з них 366 підприємств готельного комплексу, 781 установи оздоровчого профілю. Мережа туроператорів і турагентів нараховує понад 302 підприємств, серед них 57 туроператорів, 215 турагентів. Кількість суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність складає – 30 закладів. У 2013 р. туристична інфраструктура області дозволяла одночасно розмістити майже 117,0 тис. туристів і відпочиваючих, що на 2,6 тис. місць більше, ніж у 2012 році. Обсяг капітальних інвестицій освоєних підприємствами туристично-рекреаційної сфери області за 9 місяців 2013 року склав 81,2 млн.грн., що на 46,5% більше ніж за аналогічний період 2012 року. Найбільша частка від загального обсягу освоєних інвестицій прийшла на діяльність готелів та інших засобів тимчасового розміщування – 48,9 млн. грн., або 60,2 %. У 2013 році обсяг податкових надходжень від сплати закладами тимчасового розміщування області туристичного збору склав 3 833,1 тис. грн., що на 11,2 % більше у порівнянні з 2012 роком. Незважаючи на негативні прояви світової фінансової кризи, у структурі зовнішньої торгівлі послугами Одеської області впродовж 2011-2013 рр. стабільно утримується позитивне сальдо по статті "Подорожі". В той же час, аналіз туристичних потоків в Одеській області наочно відображає тенденцію зниження потоку в'їзного туризму та тенденцію зростання потоку виїзного туризму в регіоні (див. рис.1). У 2013 році частка іноземного туризму складала 11%, частка зрубіжного туризму - 72%, частка внутрішнього туризм 17% у загальному туристопотоці. Важливим показником, який характеризує сучасний стан розвитку туризму є інтегральний індекс конкурентоспроможності рекреаційно-туристичного потенціалу у

регіональному розрізі на основі складових підсистем: природно-рекреаційна привабливість, інвестиційна, трудова, організаційна, інформаційна та фінансова. Найбільші індекси конкурентоспроможності мають: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Херсонська та Миколаївська області. Стан індексів по досліджуваних блоках можна вважати збалансованим, що дозволяє рівномірно розвивати всі складові туристичного потенціалу.

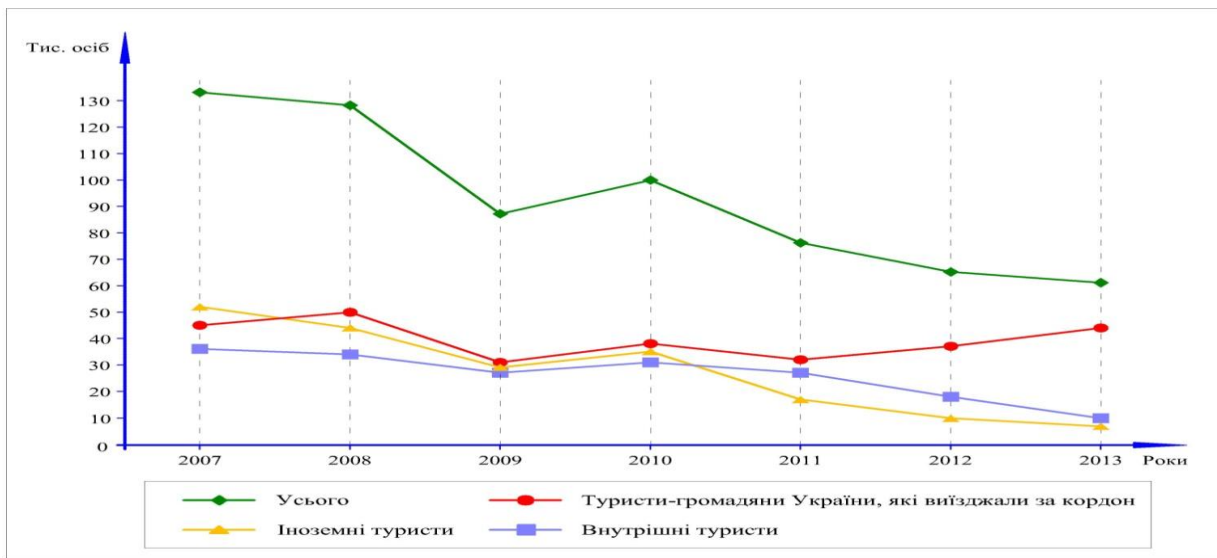

Рис.1. Динаміка туристичних потоків в Одеському регіоні 2007-2013 рр. (складено авторами за джерелом: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>) [3]

Як бачимо, Одеська область займає середні позиції у загальному рейтингу конкурентоспроможності серед регіонів України (див. рис.2).

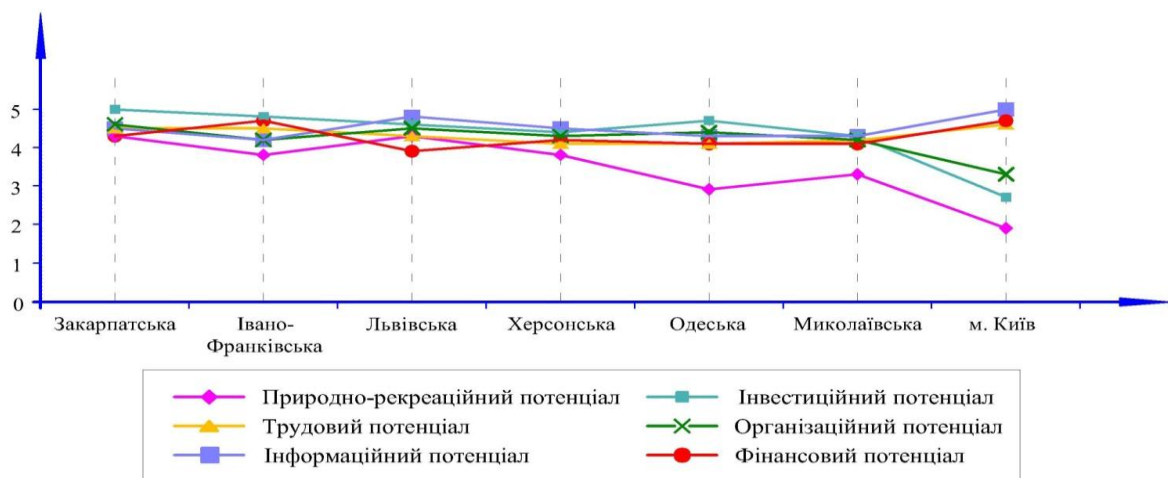

Рис.2. Індикси конкурентоспроможності найрозвинутіших туристичних регіонів України у 2013 р.

Інтеграція регіону в міжнародне співтовариство, впровадження ринкових методів управління як економікою в цілому, так і окремими підприємствами сфери рекреації та туризму дасть змогу вивести туристичний бізнес до провідних конкурентоспроможних видів економічної діяльності в Одеському регіоні. Отже, ключовим інструментом модернізації сфери туризму є створення умов для зростання інвестиційної активності в туристично-рекреаційному секторі господарства Одеського регіону. Стратегічна мета - реалізація інвестиційної моделі зростання кількісних і якісних параметрів регіонального турпродукту та підвищення його конкурентоспроможності, потребує вирішення завдань:

- розробка Стратегії залучення інвестицій в туристично-рекреаційній комплекс Одеського регіону у відповідності с загальною інвестиційною стратегією;
- покращення загальної інформованості потенційних інвесторів про можливості інвестиційних вкладень в об'єкти туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону (розробка інвестиційних паспортів міст і районів Одеської області, створення детальних електронних карт міст і районів з виділенням об'єктів - вільних земельних ділянок, будівель і споруд, пропонованих для інвестування та їх описом; розробка каталогу інвестиційних проектів з розміщенням його на Інвестиційному порталі Одеської області;
- підготовка пакету інвестиційних пропозицій в туристично-рекреаційній сфері та його просування на інвестиційних форумах;
- створення інвестиційних фондів з пайовою участю приватного капіталу вітчизняних і зарубіжних інвесторів для реалізації великих рекреаційних проектів регіонального рівня;
- здійснення за державний рахунок підготовки (інженерної, рекультиваційної, інфраструктурної) ділянок для перспективних суспільно значущих інвестиційних проектів з подальшою передачею приватним інвесторам;
- актуалізація фінансово-економічного механізму залучення інвестицій

(розробка системи преференцій для різних секторів рекреації та туризму, введення довгострокових кредитів за пільговими ставками для інвестиційних проектів, розробка системи регіональних і продуктових грантів);

- оцінка доцільності встановлення спеціального режиму господарювання з відповідними податковими та інвестиційними пільгами (організація вільних туристських зон і курортополісів, визначення територій пріоритетного розвитку).

За даними Державного комітету статистики України, Одеський регіон займає 7 місце (після м. Київ, Дніпропетровської, Київської, Харківської, Запорізької та Львівської областей) серед областей та міст України за обсягом залучених прямих іноземних інвестицій на душу населення. Обсяг капітальних інвестицій по видах економічної діяльності в Одеському регіоні, на 1 січня 2013 р. склав 11872178 тис. грн. що на 18,85% менше обсягів інвестицій на початок 2012 року (див. табл. 1). В розподілу капітальних інвестицій туризм, як окремий вид *економічної діяльності* не наведено. Можна проаналізувати динаміку інвестицій в інфраструктуру підприємств розміщення та харчування, а також в інфраструктуру закладів мистецтва, розваг та відпочинку, які належать до туристичної інфраструктури. Згідно з даними таблиці 2, інвестиції в інфраструктуру сфери гостинності та підприємства харчування склали у 2013 р. - 85741 тис. грн., що складає навіть менше одного відсотка від загальної суми інвестицій – 0,72%. Інвестиції в інфраструктуру закладів мистецтва, розваг та відпочинку склали 13000 тис. грн., що складає 0,11% від загальної суми інвестицій [4]. Це свідчить про вкрай малі та недостатні для розвитку туристичної інфраструктури інвестиції в Одеському регіоні та необхідність підвищення інвестиційної привабливості туристичного сектору в регіональній економіці. Аналіз даних таблиці 2 дозволяє відокремити обсяг інвестицій в розвиток туристичної інфраструктури та простежити динаміку інвестицій в підприємства туристичної галузі протягом останніх 4-х років (див. табл.2).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції в Одеському регіоні за видами економічної діяльності (грн.) [4]

Роки	2010	2011	2012	2013
Усього	9723802	9347303	14631168	11872178
Сільське, лісове та рибне господарство	597055	873628	574490	560413
сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	541083	862252	569372	557530
Лісове господарство та лісозаготівлі	1194	1284	495	793
Рибне господарство	54778	10092	4623	2090
Промисловість	1263658	1428869	5546047	4335944
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	77	659	853	...1
переробна промисловість	875517	1088161	889302	1227717
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	359053	304736	4609761	2273523
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	29011	35313	46131	...1
Будівництво	1358873	1803243	2532129	2101043
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	369197	539769	566435	421196
оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	18370	41773	29006	31310
оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	199505	216788	217232	200676
роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	151322	281208	320197	189210
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2797559	1940832	3133212	2020339
наземний і трубопровідний транспорт	958508	495376	1098268	809324
водний транспорт	5485	32196	20037	35032
авіаційний транспорт	...1	...1	...1	...1
складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	1831905	1406588	2013750	1175397
поштова та кур'єрська діяльність	...1	...1	...1	...1

Продовження таблиці 1

Роки	2010	2011	2012	2013
Тимчасове розміщування й організація харчування	208349	70914	59412	85741
тимчасове розміщування	182340	50833	55780	81480
діяльність із забезпечення стравами та напоями	26009	20081	3632	4261
Інформація та телекомунікації	371567	130474	378457	516175
видавнича діяльність, виробництво кіно-та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів, діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення	8703	6240	3639	13608
телекомунікації (електрозв'язок)	349276	110537	357675	494394
комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг	13588	13697	17143	8173
Фінансова та страхова діяльність	145395	98565	159675	209560
Операції з нерухомим майном	928216	803579	540545	756016
Професійна, наукова та технічна діяльність	81109	126706	174352	234751
діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження, діяльність головних управлінь (хед-офісів)	63074	34582	124352	203296
наукові дослідження та розробки	4827	67055	17799	18709
рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку, інша професійна, наукова та технічна діяльність, ветеринарна діяльність	13208	25069	32201	12746
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	214534	117961	140096	49146
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1001554	1182149	597643	424473
Освіта	244038	81853	48123	44017
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	92398	85568	160343	95489
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	30562	54528	12927	13000
Надання інших видів послуг	19738	8665	7282	4875

**Динаміка інвестицій в підприємства сфери туризму і гостинності
Одеського регіона за 2010-2013 роки**

Напрямки інвестицій	Од. вим.	Обсяг інвестицій, грн.				2013 у % до 2012
		2010	2011	2012	2013	
Усього	грн.	9723802	9347303	14631168	11872178	-18,86
	%	100	100	100	100	
Готельне господарство і організація харчування	грн.	208349	70914	59412	85741	44,32
	%	2,14	0,76	0,41	0,72	
Готельне господарство	грн.	182340	50833	55780	81480	46,07
	%	1,88	0,54	0,38	0,69	
Організація харчування	грн.	26009	20081	3632	4261	17,32
	%	0,27	0,21	0,02	0,04	
Сфера дозвілля, розваг і відпочинку	грн.	30562	54528	12927	13000	0,56
	%	0,31	0,58	0,09	0,11	

Тенденцією регіонального інвестиційного процесу у туристичній сфері за останні роки є підвищення обсягів інвестицій у готельне господарство на 46,07% і у заклади харчування на 17,32 % у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. Зростання обсягів інвестицій у сфері дозвілля, розваг і відпочинку є незначним і складає 0,56% у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. На наш погляд, основними важелями структурних змін в регіональному туристично-рекреаційному комплексі є: зростання обсягів фінансування туристичного сектору за рахунок додаткових асигнувань з державного та місцевих бюджетів, а також залучення приватних інвестиційних ресурсів, у тому числі на основі державно-приватного партнерства; формування елементів «нової економіки» (сфери туристичних послуг та об'єктів регіональної інфраструктури). Це пов'язано з модернізацією існуючих та будівництвом нових об'єктів інфраструктури: аеропортів, залізничних вокзалів, готелів, транспортних магістралей, мереж телекомунікації, ліній електропередач, комунального господарства,

міжнародних пунктів автомобільного пропуску, модернізація пунктів перетину кордону тощо;

- упровадження нових організаційно-управлінських підходів до розвитку регіонального сектору туризму та рекреації, поглиблення міжрегіонального співробітництва та виробничо-господарської кооперації на обласному і районному рівнях;
- посилення підприємницької та інноваційної активності, поліпшення соціально-економічної ситуації в регіонах [5].

Таким чином, реалізація мети інвестиційної стратегії Одеської області в сфері туризму вимагає застосування таких інструментів та механізмів регіональної політики як кластерна модель розвитку рекреаційно – туристичного комплексу, формування інвестиційної привабливості рекреаційних територій, формування регіональних інноваційних систем (формування мережі інноваційної інфраструктури, взаємодія суб'єктів інноваційної діяльності та політики, державна і регіональна підтримка інновацій), державні цільові програми, угоди щодо регіонального розвитку та державне-приватне партнерство, програми подолання депресивності територій; розвиток місцевого самоврядування; територіальний маркетинг і брендинг, підготовка управлінських і підприємницьких кадрів.

Список літератури:

1. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1239/>
2. Нездоймінов С. Г., Андреева Н. М. Державне – приватне партнерство у сфері рекреації та туризму в контексті соціальної відповідальності / Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян: монографія: у 2-х т. / за заг. ред. Г. Г. Півняка; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – Т. 2. – 408 с.
3. Туристичні потоки в Одеській області за 2009-2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
4. Інвестиційна стратегія Одеської області на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/clov-programi/>
5. Нездоймінов С. Г. Реалізація регіональної інвестиційної стратегії в індустрії гостинності та туризму /С.Г. Нездоймінов // Економіка харчової промисловості. – 2013. - №2 (18). – С. 56-59.